

**STELUȚA CHEFANI-PĂTRAȘCU, *Moșieri teleormăneni (1864-1949).
Mărire și decădere*, București, Editura Renaissance, 2011, 390 pp.**

CLAUDIU OLARU
mjt_claudiu@yahoo.com
Muzeul Județean Teleorman – Alexandria

Expulzat din preocupările istoricilor perioadei comuniste și timid tratat după 1989, subiectul moșierimii, acea categorie socială formată din marii proprietari funciari, este unul fascinant, chiar și după mai bine de o jumătate de secol de la dispariția acestei clase sociale, atât din perspectiva economică, cât și din perspectiva socială, ambele întrepătrunzându-se de cele mai multe ori.

În lucrarea de față, autoarea – Steluța Chefani-Pătrașcu, absolventă a Facultății de Istorie din București, doctor în istorie și muzeograf la Muzeul Județean Teleorman –, valorifică numeroasele surse identificate în arhive, le corelează cu lucrările de istorie economică și socială, realizând în modul acesta cea dintâi analiză științifică, veridică și complexă a evoluției moșierilor din județul Teleorman în perioada 1864-1949, perioadă în care lumea rurală a cunoscut trei reforme agrare (1864, 1921, 1945), o criză socială care a atins apogeul în 1907, s-a confruntat cu o profundă criză agrară în anii interbelici, pentru ca în final, între 1945-1949, să asiste la dispariția moșierimii.

Rod al unei cercetări atente și competente, elaborată după 12 ani de documentare, după cum însăși autoarea declară în *Introducere* (pp. 13-18), lucrarea de nu mai puțin de 390 de pagini, are o structură judicioasă, compartimentată în șase capitole, concluzii, anexe, bibliografie, indice selectiv și ilustrații, reprezentând, așa cum frumos o descrie renumitul istoric Dan Berindei în *Cuvânt înainte* (pp. 11-12), ”o „radiografie” a județului Teleorman în privința evoluțiilor social-economice desfășurate între 1864-1949”.

În primul capitol, intitulat *Situația proprietății funciare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea* (pp. 19-44), autoarea urmărește schimbările din regimul proprietății funciare ca urmare a aplicării reformei agrare a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, arătând atât împrumutarea țăranilor clăcași pe cele trei categorii – frunțași (4 boi), mijlocași (2 boi) și pâlmași –, cât și impactul acestei reforme asupra marilor moșieri, situația fiind exemplificată prin alegerea datelor referitoare la cele mai reprezentative moșii, finalul capitolului fiind dedicat de autoare prezentării modului de apariție al noilor sate și comune în urma aplicării *legii însurățeilor* din anul 1881.

În capitolul al doilea, *Moșii la începutul secolului al XX-lea* (pp. 45-106), Steluța Chefani-Pătrașcu aprofundează interdependența dintre moșieri și pământ, aducând în prim plan familiile de seamă din județ – Berindei, Butculescu, Racottă, Noica –, familii reprezentative pentru județ prin vechime, origini, educație, mod exemplar de administrare al moșiilor, cât și prin participarea lor la destinele comunității și a națiunii. Sunt evidențiate și câteva aspecte legate de educația acordată copiilor de moșieri, dar și despre implicarea moșierilor și a arendașilor în viața publică a județului. Finalul capitolului este dedicat modului de transmitere al averilor către urmași (testament, donație, dotă, partaj, indiviziune) și modului de schimbare a regimului proprietății (vânzare-cumpărare, împrumut cu ipotecă, camătă).

Cel de-al treilea capitol, *Răscoala din 1907 și situația agriculturii* (pp. 107-148), este dedicat urmării evenimentului social care avea să aducă în atenția oamenilor politici români de la acea vreme problemele și dificultățile cu care se confrunta lumea satelor. Nevoia acută de pământ și nivelul de trai foarte scăzut ducând în primăvara anului 1907 la izbucnirea unei răscoale, în întreaga țară, având caracteristici arhaice.

Analizând cu atenție evenimentele din Teleorman, autoarea constată un plus de violență față de restul țării, manifestată atât în amploarea devastărilor produse, cât și în numărul mare de victime. Captivante și pline de intensitate sunt secvențele ce relatează evenimentele din Alexandria și Zimnicea, cea dintâi fiind indicată de autoare ca punct de declanșare al răscoalei ce în scurt timp se va propaga cu repeziciune în întreg județul.

În cel de-al patrulea capitol, intitulat *Particularități ale reformei din anul 1921* (pp. 149-185), ni se descoperă modul în care s-a efectuat, la nivelul județului Teleorman, cea mai radicală reformă agrară din Europa de după Primul Război Mondial, reformă ce a dus la modificarea esențială a structurii proprietății agrare, ponderea micilor gospodării țărănești devenind predominantă după această reformă, prin realizarea celui mai mare transfer de pământ din proprietatea marilor moșieri în cea a țăranilor.

Autoarea dedică subcapitole speciale celor două etape necesare îndeplinirii acestei reforme, arătând întâi exproprierea marilor proprietari, în urma căreia aceștia se văd limitați la o suprafață de 100 ha teren arabil, apoi împrumutarea țăranilor în funcție de încadrarea stabilită de legiuitori, pe cele trei loturi tip de împrumut (de înzestrare – cei fără pământ, de completare – până la completarea lotului stabilit și speciale – pentru categorii distincte).

Tot în acest capitol se aduc lămuriri în ceea ce privește situația agricolă după această reformă, pentru exemplificare fiind prezentat și un interesant registru de casă al familiei Dona.

Capitolul cinci, *Reforma agrară din anul 1945 și rentabilitatea unei moșii* (pp. 186-225), prezintă și dezbate aplicarea reformei agrare din 23 martie 1945, scoțând în evidență: timpul record în care a fost aplicată, abuzurile comuniștilor în aplicarea ei, dezorganizarea și declinul moșiilor în urma exproprierii, aplicarea legii și în cazul proprietăților exceptate și confiscarea inventarului agricol, conturând astfel concluzia că reforma agrară din 1945, prin măsurile aplicate în județul Teleorman, a dus la micșorarea proprietății particulare prin reducerea proprietăților moșierești la o suprafață de 50 ha arabile și a fost prima măsură inițiată de guvernul comunist în demersul de preluare a întregii proprietăți particulare.

În ultimul capitol, *Lichidarea moșierimii și a proprietății moșierești din județul Teleorman (1947-1949)* (pp. 226-271), sunt prezentate problemele apărute în exploatarea moșiilor de către proprietari datorită legislației adoptate de comuniști între anii 1947-1949, legislație care interzicea lucrarea moșiei în dijmă și impunea cote agricole și impozite, proporționale cu suprafața deținută. Prin toate aceste măsuri urmărindu-se sărăcirea moșierimii și automat dispariția moșierimii și a proprietății moșierești.

Decretul nr. 83/1949 prezintă în detaliu modul cum autoritățile comuniste aveau să lichideze și ultimele rămășițe moșierești – conacele, pământul, inventarul agricol –, toate bunurile fiind preluate de stat.

În noaptea de 2 spre 3 martie 1949, toți moșierii teleormăneni găsiți la conace sunt arestați și trimiși cu domiciliul obligatoriu pe raza altor județe, având voie să ducă cu ei doar hainele de schimb, ... astfel istoria moșierilor se încheia într-o noapte.

În încheiere, am sublinia că această carte este de înaltă ținută științifică, bine documentată, scrisă cu dăruire și pasiune, motiv pentru care ne exprimăm dorința de a aștepta cu interes apariția și a altor lucrări, la fel de interesante, care să poarte semnătura autoarei.